

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi (KMÜ EFAD)

Karamanoğlu Mehmetbey University Journal of Literature Faculty

E-ISSN: 2667 – 4424

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/efad>

Tür: İnceleme Makalesi
Kabul Tarihi: 25 Nisan 2021

Gönderim Tarihi: 08 Nisan 2021
Yayımlanma Tarihi: 13 Mayıs 2021

Atıf Künyesi: Kocayanak, D. (2021). “Yabancı Dil Olarak Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Konuşma Becerisi Etkinliklerinin Karşılaştırılması”. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 4 (2021 Yunus Emre ve Türkçe Yılı Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Özel Sayısı), 123-139.

DOI: <https://doi.org/10.47948/efad.911870>

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA YER ALAN KONUŞMA BECERİSİ ETKİNLİKLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Dilek KOCAYANAK*

Öz

Sözlü anlatım becerilerinden olan konuşma karmaşık bir beceridir. Dil bilgisi, sözcük bilgisi ve seçimi, söyleyiş, akıcılık, konuşma stratejileri gibi pek çok unsur bu karmaşık yapıyı oluşturmaktadır. Bu yüzden konuşma becerisi geliştirilmesi en güç becerilerden biri olarak düşünülmektedir. Ancak unutulmamalıdır ki Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Metninde dilin etkin kullanımı ve iletişimi öncelenmektedir. Bu nedenle yabancı dil olarak Türkçe sınıflarında iletişimsel konuşma etkinliklerine yer verilmesi önem arz etmektedir. Bu etkinlikleri içeren en önemli araç gereçler ise ders kitaplarıdır. Bu bağlamda yabancı dil olarak Türkçe derslerinde kullanılan Türkçeye Yolculuk ve Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe ders kitaplarını konuşma becerisi etkinlikleri açısından karşılaştırmak bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Çalışmada öncelikle A1 düzeyinde kullanılabilir konuşma becerisi etkinlikleri açıklanmış, bu etkinlik türlerine koşut olarak kitaplarda yer alan konuşma becerisi etkinlik sayıları, türleri, konuşma bölümü dışında yer alan konuşma etkinlikleri, kitaplarda yer alan konuşma etkinliklerinin diğer becerilerle ilişkisi ve iletişimsel etkinlik bağlamında konuşma etkinliklerinin türleri ele alınmıştır. Nitel bir araştırma olan bu çalışmada, doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda etkinlik çeşitliliğinden çok, anlamlı ve konuyla bağlantılı etkinliklere yer verilmesi gerektiğine; öğretmen kitabının etkinlikleri uygulama konusunda bir kılavuz nitelik taşıdığına; konuşmanın her dil ögesiyle dengeli bir şekilde ilişkilendirilmesi gerektiğine; sözlü iletişim ve etkileşim odaklı etkinlik türlerinin öğrencinin konuşma üretimini geliştirebileceğine ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Konuşma Becerisi, Ders Kitapları, Yabancı Dil Olarak Türkçe.

Comparison of Speaking Skill Activities in Turkish Course Books as a Foreign Language

Abstract

Speaking is considered one of the most difficult skills to develop when learning a new language. It is a complex system of verbal expression involving many factors such as grammar, vocabulary, pronunciation, fluency, and speaking strategies. Communication and effective use of language are prioritized in the Common European Framework of Reference for Languages, so speaking classes are essential for foreign language learners. In terms of teaching Turkish as Foreign Language, the same holds true. Communicative activities are necessary and the most important tools for these are the course books. In this context, the purpose of this study is to compare the “Türkçeye Yolculuk” and the “Yeni Hitit Türkçe” textbooks used in Turkish as a Foreign Language lessons in terms of speaking skills activities. This study focuses on the types of speaking activities that can be used at

* Öğr. Gör., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi (TÖMER) Nevşehir/Türkiye. E-Posta: dilekkocayanak@nevsehir.edu.tr, Orcid: <https://orcid.org/0000-0001-7033-7715>

the A1 level, and in parallel with these activity types, investigates the number and types of speaking skills found in the course books, the number and types of speaking activities found outside the speaking section of the course books, as well as the relationship between the speaking activities in the books and other skills and types of speaking activities in the context of communicative skills. This research utilized the document analysis method. As a result of the research, it was found that it is necessary to include more meaningful and related activities rather than activity diversity. The research also concluded that the teacher's book should offer clear guidance in how to implement the activities and that the activities should be associated with each language element in a balanced way. Finally, it was found that the types of verbal communication or interaction activities can improve student speech production.

Keywords: Speaking Skills, Textbooks, Turkish as a Foreign Language.

Giriş

Anlatma becerilerinden biri olan ve üretmeye dayanan konuşma becerisi aynı anda birden fazla yetinin kullanımda olması nedeniyle oldukça karmaşık bir süreci içinde barındırmaktadır. Alanyazında bu karmaşık sürecin bileşenleri telaffuz, dil bilgisi, sözcük hazinesi, akıcılık, söylem, anlaşılabilirlik ve dil becerileri olarak belirlenmiştir (Harris: 1969, Harmer: 1992, Nation and Newton: 2009, Thornbury: 2005). Dolayısıyla konuşmada ses üretmek, dilbilgisel ve sözdizimsel formları doğru kullanmak, kelimelerin anlamlarını ve bağlam içindeki kullanımlarını bilmek gerekir. Aynı zamanda konuşmanın akışını takip etmek, konuşmaya kolay katılmak, dili ustaca kullanmak; konuşmada daha az duraklama yapmak, tekrar etmemek gibi pek çok bilişsel ve zihinsel süreçlere de ihtiyaç vardır. En zor olanı ise kelime veya cümlelerin bir bağlamda nasıl kullanılacağını bilmektir. Bir öğrencinin sohbeti nasıl başlatacağını, sürdüreceğini veya bitireceğini bilmesi doğru söylem bilgisiyle olabilir. Öğrencilerin sadece telaffuz ve gramer bilgisi ile bir sohbeti sürdürmeleri mümkün değildir. Kısacası konuşmayı bir bütün olarak düşünmek gerekir. Canale ve Swain'in de (1980) ifade ettiği gibi başarılı bir konuşmada dilbilgisel edinç (dil bilgisi, sesletim ve kelime), sosyodilbilimsel edinç (iletişimin yer aldığı sosyal bağlam), söylemsel beceri (bireyler arasındaki mesajın nasıl yorumlandığı) ve stratejik edinç (konuşmayı başlatmak, sürdürmek ve anlam görüşmesi) önemli rol oynamaktadır. Bu sebeplerden dolayı dil öğretiminin temel kaynaklarından olan kitaplarda konuşma becerisine yönelik tekniklere yer verilmesi büyük önem arz etmektedir.

Yabancı dil öğretiminde A1 düzeyinde konuşma becerisinde kullanılabilecek teknikler şu şekilde sıralanabilir:

a) Sözcük/Tümce Tekrar Etme (Word Repetition):

Sözcük/tümce tekrar etme tekniği dinlenen veya öğretmen tarafından telaffuz edilen sözcük, tümce ya da ifadelerin sesletim ölçütlerine göre yinelenmesini içerir. Genellikle bu teknikte bağlamdan uzak, iletişim durumları verilmeden ifadelerin sadece doğru sesletilip sesletilmediğine odaklanılır. Weir'e göre (1993: 47) bu teknik kısa süreli hafızayı ölçen, öğrencinin dil yeterliğini ya da gelişimiyle ilgili hiçbir gösterge sağlamayan ve geçerli olmayan bir tekniktir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde A1 düzeyi için aşağıdaki sözcük veya tümce yineleme örneklerine yer verilebilir:

Sesletimleri benzer sözcüklerin farklılıklarını vurgulamak için: ol, öl, kal, kel, un, ön, on, ün, bel, bal, bil, bul, böl, bol, gol, göl, aç, iç, üç, uç vb.

Yazılışları bir, anlamları ve söylenişleri ayrı olan sözcükleri ayırt etmek için okunuşları uzun olan ve düzeltme işareti (^) ile anlam ayrımı sağlanan sözcüklerin farklılıklarını vurgulamak için: hala (babanın kız kardeşi), hâlâ (henüz); kar (Atmosferdeki su buharının yoğunlaşmasıyla oluşan ve yeryüzüne beyaz ve hafif billurlar biçiminde donarak düşen su buharı), kâr (Alışveriş işlerinin sağladığı para kazancı) vb.

Ayrıca nispet ekinin, belirtme durumu ve iyelik ekiyle karışmasını önlemek için kullanılan düzeltme işaretinin kullanıldığı sözcüklerin farklılıklarını vurgulamak için; (Türk) askeri ve askerî (okul), (Atatürk'ün) resmi ve resmî (kuruluşlar) vb.

/f/, /v/, /s/, /z/, /k/, /g/, /s/, /ş/, /c/, /ç/ gibi seslerin farklılıklarını vurgulamak için öğrencilerden aşağıdaki tabloda yer sözcükleri ilgili seslerle tamamlamaları istenebilir.

/f/-/v/	/s/-/z/	/k/- /g/	/s/-/ş/	/c/-/ç/
Çi_tlik	yü_ük	tara_	_emsiye	_orap
De_ter	otobü_	taba_	_u	_eviz
_ücut	gö_lük	aya_kabı	_aç	_üzdän
Cet_el	ma_a	gömle_	_eker	_izme

Yumuşak g(ğ) sesinin öğretimiyle ilgili sözcük yineleme için;

- 1) sözcük sonunda: ağ, dağ, yağ, sağ, çağ, sığ, çiğ, doğ
- 2) aynı seslerin ortasında: ağaç, sağanak, uğur, düğün
- 3) farklı seslerin ortasında 1: ağır, sağır, yağışlı, dağıt, bağır
- 4) farklı seslerin ortasında 2; oğul, doğa, yoğun, çoğul, soğuk, doğum, boğaz, öğün
- 5) bir ünlü ve bir ünsüz ortasında: ağla, ağrı, çağdaş, doğru, uğra, öğren (Fidan, 2011).

Zaman veya kip eki aldıklarında sesletimleri benzer sözcüklerin farklılıklarını vurgulamak için;

Doktor oldu.

Doktor öldü.

Hava çok soğuk, donuyorum.

Yarın akşam İtalya'dan dönüyorum.

Bu elbise çok bol.

Ekmeği böl.

b) Diyalog Tamamlama (Dialogue Completion):

Diyalogda boş bırakılan ifadelere hangi karşılıklarının getirilmesi gerektiği ile ilgili etkinliktir. Genellikle bu etkinlikte boşluklara gelebilecek sınırlı sayıda seçenek vardır ve boşluklara gelebilecek ifadeler birbirine ipucu niteliğindedir. Yavuz Kırık (2008) yazılı ifadeler için sözlü yanıtların üretme zorunluluğunun bu tekniğin özgünlük açısından zayıf bir araç olduğunu gösterdiğini ifade etmektedir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde A1 düzeyi için aşağıdaki diyalog tamamlama etkinlik örneklerine yer verilebilir:

Manav: Merhaba, Hoş geldiniz.

Müşteri: _____?

Manav: Evet, var. Domatesler çok taze. Kaç kilo?

Müşteri: _____.

Manav: Meyveler bugün geldi. Çilek, kavun, karpuz, kiraz.

Müşteri: _____.

Manav: İki kilo çilek ve bir kilo kiraz. Tamam. Başka bir şey?

Müşteri: _____.

Manav: 120 lira, efendim.

Müşteri: _____.

Manav: İyi günler, teşekkür ederim.

c) Resim Üzerine Konuşma (Picture-cued):

Gerek sözcük gerekse dil bilgisi ölçmek için öğrenciye çeşitli yönergeler verme, öğrenciden betimleme ya da karşılaştırma yapmasını isteme gibi birçok amaca yönelik yapıları kullanma becerisini ölçmek için resimlerden yararlanılabilir. Bu etkinlik türü yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde her dil düzeyinde kullanılabilecek yaratıcılığı artıran, motive edici etkinlik türlerindedir. Konuşma becerisinin

geliştirilmesi için kullanılan ilgi çekici ve özgün resim veya şekiller bağlama uygun tümcelerın üretilmesini ve doğal dil kullanımını sağlar.

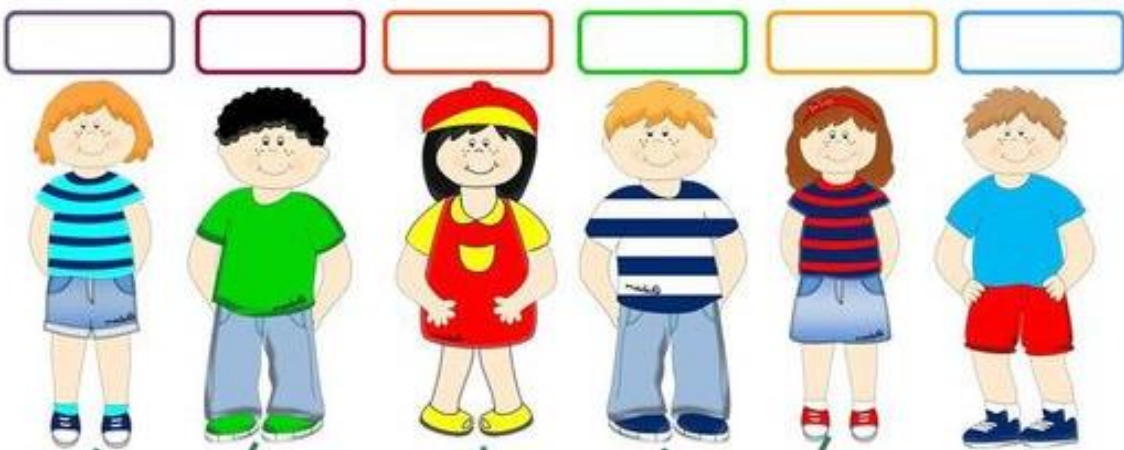
Özellikle derslerde, kitaplarda, sunumlarda resim bulmakta teknoloji işimizi kolaylaştırır da ücretsiz ve telifsiz resimleri edinebilmekte güçlük çekilebilmektedir. Derslerde resimler üzerine konuşma etkinlikleri yapmak için Kerim Sarıgül tarafından hazırlanan, sayfa her yenilediğinde farklı resimlerin gösterildiği rastgelesim.com internet sitesinden yararlanılabilir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde A1 düzeyi için aşağıdaki resimler üzerine konuşma etkinlik örneklerine yer verilebilir:

Resim 1: Resim Üzerine Konuşma Örneği 1 (<https://tr.pinterest.com/pin/341640321713681648/>)

Resim 1 örneği için öğrencilere “Burası neresi?”, “Kim yemek yapıyor?”, “Masada kaç bardak var?”, “Onlar ne yapıyor?” vb. sorular iletilebilir.

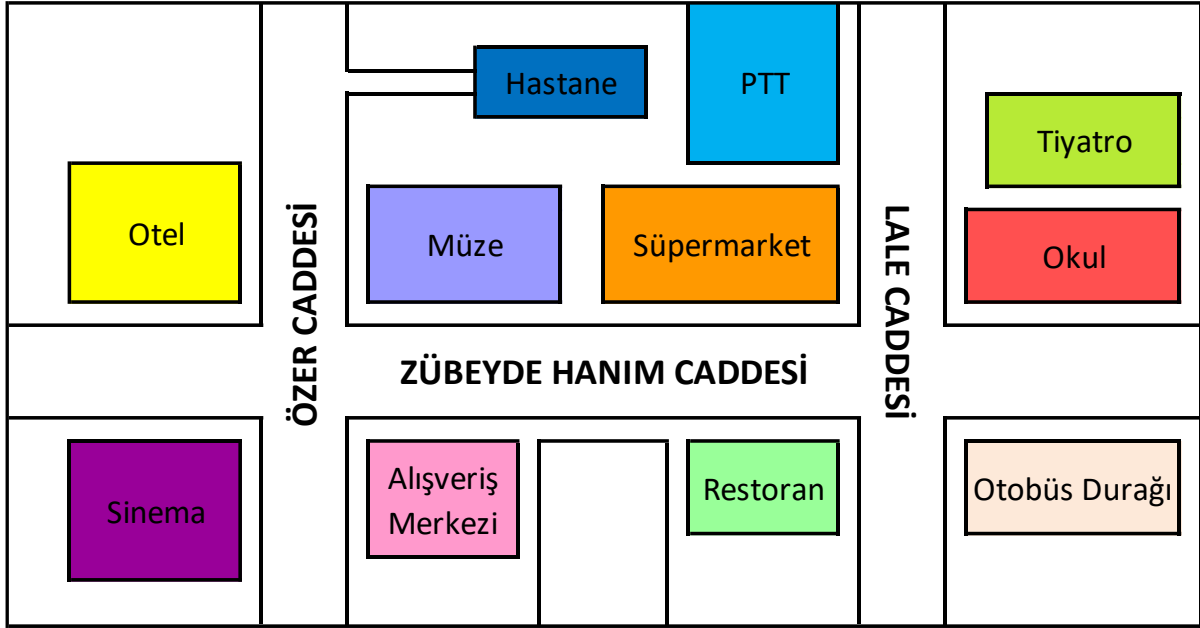
Kim, Tahmin edelim?

Resim 2: Resim Üzerine Konuşma Örneği 2 (<https://tr.pinterest.com/pin/2462974782076241/>)

Öğrencilere bu resim gösterildikten sonra öğrencilerden aşağıdaki örnekteki gibi cümleler kurmalarını istenebilir.

Merhaba. Benim adım Ömer. Sekiz yaşındayım. Kısa, kahverengi saçlıyım. En yakın arkadaşım Ece'nin yanında duruyorum. O da benim gibi çizgili bir tişört giyiyor ama renkleri farklı.

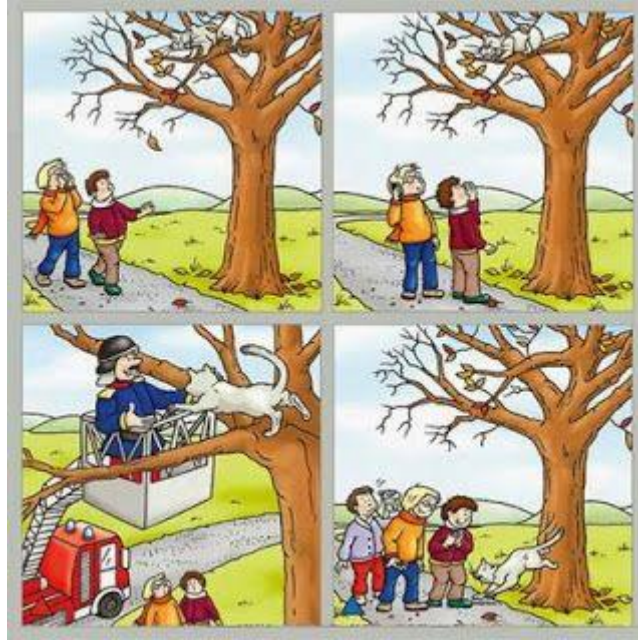
Adresi Bulalım.**Resim 3:** Resim Üzerine Konuşma Örneği 3

Öğrencilerden verilen krokiye göre tarif edilen yeri bulmaları, kroki üzerinden farklı yerler söyleyip öğrencilerin bu yerleri tarif etmeleri istenebilir.

d) Resim Üzerinden Öykü Anlatımı (Picture-cued Story Telling):

Öğrencinin herhangi bir resim üzerinden gördüklerini öyküleştirerek anlatmaya çalışmasıdır. Öğretilen dil bilgisi yapısını veya sözcük öğretimi pekiştirmek amacıyla bu etkinlik yapılabilir. Brown (2004:180) bu etkinlikte kullanılan en yaygın araçların çizim, fotoğraf, şema, tablo, şekil veya resim olduğunu ifade etmektedir. Resim üzerinden öykü anlatımı tıpkı resim üzerine konuşma etkinliği gibi motivasyonu artırıcı bir etkinlik türüdür. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde A1 düzeyi için aşağıdaki benzer resimler üzerinden öykü anlatımı etkinlik örneklerine yer verilebilir:

Resim 4: Resim Üzerinden Öykü Anlatımı Örneği 1 (Brown, 1999)

Resim 5: Resim Üzerinden Öykü Anlatımı Örneği 2 (<https://tr.pinterest.com/pin/471189179749742054/>)

e) Soru Yanıt (Question and Answer):

Bu etkinlik türü konuya ve öğretilen dil bilgisi konusuna bağlı olarak bir veya iki sözlü soruyu veya kısa yanıtları içeren konuşmalardan oluşur. Burada öğrencinin artalan ve dünya bilgisi, konuya olan ilgisi, sözcük ve dil bilgisi önem taşımaktadır. Soru-yanıt etkinlik türü okuma, konuşma, dinleme hatta yazma becerisi öncesi veya sonrasında kitaplarda sıkça görülen etkinlik türlerindedir. Genellikle önce evet/hayır şeklinde cevap verilebilecek türden hazırlanan sorular daha sonra açık uçlu sorular gelebilir. Bu bağlamda da soruların açık sorulması gerekmektedir. Özellikle öğretmen-öğrenci veya öğrenci-öğrenci ilişkisinde rollerin sürekli değişmesinden dolayı etkileşimi dinamikleştiren etkinlik türlerinden biridir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde A1 düzeyi için aşağıdaki soru yanıt etkinlik örneklerine yer verilebilir:

Hangi şehirde yaşamak istiyorsun? Neden?
Türkçe kolay bir dil mi?
Geçen yıl tatilde nereye gittin? Neler yaptın?

f) Yönerge Verme ve Yönlendirme (Giving Instructions and Directions):

Yönerge verme etkinliği genellikle adres tarifleri, yemek tarifleri, kullanım kılavuzları, herhangi bir aletin çalıştırılma yönergeleri, bayram, kutlama, festival, özel günlerin nasıl kutlandığı gibi öğrencilerin doğrudan konuşma stratejileri kullanmasını sağlayan etkinlik türlerindedir. Bu teknikle ilgili dikkat edilmesi gereken nokta “yönergelerin özel bilgi gerektirmeyen genel konulardan seçilmesidir. Amaç öğrencinin bir konuyla ilgili bilgisini ölçmek değil dilbilimsel edincini ölçmektir” (Brown, 2004:161). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde A1 düzeyi için aşağıdaki yönerge verme ve yönlendirme etkinlik örneklerine yer verilebilir:

Ülkenizin en meşhur yemeğini anlatınız.
Ülkenizde bayramında neler yapıyorsunuz?
TÖMER’den eve nasıl gidiyorsunuz?

g) Rol alma (Role-play):

Bu etkinlikte öğrenciye belli roller ve yönergeler verilir. Ancak verilen rol ve yönergelerin gerekli bağlam ve ortamın yaratılarak verilmesi gerekmektedir. Her rolün ifade biçimleri detaylandırılmalıdır.

Öğrenci ne hakkında konuşacağını, nelere değineceğini, hangi durumlarda itiraz edeceğini bilmelidir. Bu etkinlik ile öğrenciler yaratıcılıklarını geliştirebilirler. Ancak Weir (1993) ve Heaten (1975) her rolün ifade biçimlerinin diğerleriyle aynı olmadığı için her öğrenci aldığı rolün özellikleri gereği ne söyleyeceğine karar veremeyebileceğini; özellikle içe kapanık ve çekingen öğrencilerin aleyhinde olabileceğini vurgulamışlardır. Dolayısıyla burada durum tanımı ve yönergeler çok önemlidir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde A1 düzeyi için aşağıdaki rol alma etkinlik örneklerine yer verilebilir:

Tablo 1: Rol Alma Etkinlik Örneği 1

<p>1. Öğrenci Üst kat komşunuz kalabalık bir aile. Komşunuz Özkan Bey ve Figen Hanım'ın üç çocuğu var. Ancak maalesef çok gürültü yapıyorlar. Çocuklar evde futbol oynuyorlar, saklambaç oynuyorlar, bağırıyorlar yani gürültü yapıyorlar. İşten eve geliyorsunuz ve sürekli üst kattan sesler duyuyorsunuz. Bir ay önce nazik bir şekilde uyardınız ancak sesler hiç bitmedi. Gece gürültüden uyanıyorsunuz. Üst kat komşunuzla tekrar konuşmak istiyorsunuz.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Çok gürültü yapıyorsunuz. • Çocuklar neden evde futbol oynuyorlar, anlamıyorum. • İşte çok yoğun çalışıyorum, evde dinlenmek istiyorum. • Gece aniden bir gürültüyle uyanmak istemiyorum. • Bu son uyarım. Daha sonra sizi yöneticiye şikâyet edeceğim. • Sadece biraz saygı istiyorum. 	<p>2. Öğrenci Siz üç çocuklu bir ailesiniz. Çocuklarınız sırasıyla 5, 7 ve 12 yaşında. Evde oyun oynuyorlar. Biraz gürültü yapıyorlar ama onları uyarıyorsunuz. Çok ses çıkarmıyorlar. Alt komşunuz Sevgi Hanım bir ay önce sizi uyardı. Bu akşam sizin zilinizi tekrar çaldı.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Çocuklar çok fazla gürültü yapmıyorlar. • Çocuklarınız sessiz oynuyorlar. Onları uyarıyorsunuz. • Biz de çok yoğun çalışıyoruz. Bizim üst katımızdan da gürültü geliyor ama sürekli şikâyet etmiyoruz. • Evli değilsiniz, çocuğunuz yok. Bu yüzden bunu anlamanız zor. • Biraz daha sabırlı olun, lütfen. • İstedığınız yere şikâyet edin. Umurumda değil.
--	---

Tablo 2: Rol Alma Etkinlik Örneği 2

<p>Bir arkadaşınızla para ve mutluluk arasındaki ilişki hakkında konuşuyorsunuz. Ama her ikiniz de bu konuda farklı düşünüyorsunuz.</p>	
<p>Siz Parasız yaşamak mümkün değil. Para her kapıyı açar. Sizce hayatta para çok önemli. Para mutluluğun anahtarı. Parayla aşkı, gücü, dostluğu satın almak mümkün.</p>	<p>Arkadaşınız Hayatta paradan daha önemli şeyler var. Bazı insanlar çok zengin ama mutsuz. Hayatta her şey para değil. Parayla aşk, sağlık, arkadaşlık satın almak mümkün değil.</p>

h) Bir Öykü ya da Haberi Yeniden Anlatma (Retelling a Story, News Events):

Bu etkinlik gerçek yaşam etkinlikleri olacağı gibi dinlenen veya okunan bir metni yeniden anlatımı içermektedir. Bu yönüyle oldukça özgün bir etkinliktir. Özellikle metin öncesi veya sonrasında yapılabilecek bir etkinlik türüdür. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde A1 düzeyi için aşağıdaki gibi bir öyküyü ya da haberi yeniden anlatma etkinlik örneklerine yer verilebilir:

David Beckham

David Robert Joseph Beckham, 2 Mayıs 1975 tarihinde İngiltere'de doğdu. Babası memur, annesi ise kuafördür. Bir ablası, bir de ağabeyi vardır. Futbol hayatına çok küçük yaşlarda başladı. Beckham, 17 yaşında ilk profesyonel formasını Manchester United takımında giydi. 3 yıl bu takımda başarılı bir futbol oynadı. Ancak 1998'deki FIFA Dünya Kupasında Arjantinli bir futbolcuya vurdu ve bu yüzden kırmızı kart aldı. Bu hareketi yüzünden İngiltere, kupa alma şansını kaybetti. 2002 yılında yine dünya kupasında son dakikada bir gol attı ve İngiltere finallere çıktı. Yani bu golle ülkesinden özür diledi. 2003 yılında 35 milyon € karşılığında İspanya'nın dünyaca ünlü kulübü Real Madrid'e transfer oldu. Böylece dünyanın en yüksek ücretli futbolcusu oldu. Futbol kariyerini ise 2012 yılında bitirdi.

i) Oyunlar (Games):

Oyunlar her seviyede her yaş grubu için ilgi çekici etkinlik türlerindedir. Dersin içeriğine ve öğrenilen dil bilgisi konusuna göre çeşitli oyunlar düzenlenebilir. Ancak oyun içeriklerinde elbette yaş, dil düzeyi ve kişilik özelliklerinin gözütmesi veya oyunların bunlara göre seçilmesi motivasyonu artırıcı etmenlerdendir. Özellikle oyun sonunda öğretmen tarafından kazanana ödül verilmesi de motivasyonu daha da artırabilir. Oyunlar seçilirken ya da hazırlanırken uygulaması kolay, anlaşılır ve sınıfın düzeyine uygun olmasına dikkat edilmelidir. Öğretmenler uygularken kurallara bağlı kalmalı, oyunun aşamalarının ve kurallarının anlaşıldığından emin olmalı, kuralları uygulamada katı ancak adil olmalı ve öğrencilerin sıkıldığını fark ettiğinde oyunu bırakmalıdır (Read, 2007: 152). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde A1 düzeyi için aşağıdaki “tabu oyunu” örneklendirilebilir: Öğrenciler gruplara ayrılır. Öğrenci anlatacağı sözcüğün olduğu kartı seçer. Sözcüğü anlatırken yasaklı sözcükleri söylememelidir. Eğer grup arkadaşı yasaklı sözcüklerden birini söylerse o zaman o sözcüğü kullanmaya başlayabilir. Örneğin “kaleci” sözcüğünü anlatmak isteyen öğrencinin grup arkadaşı yasaklı sözcük olan “gol” sözcüğünü söylerse öğrenci o kelimeyi artık kullanabilir. Tabu kelimeleri kullanıp kullanmadığını denetlemek için diğer gruptan bir öğrenci anlatan öğrencinin yanında durabilir. Beden dili veya elle işaret etme ise mümkün değildir. Yasak sözcükleri kullanmadan sözcüğü anlatan öğrencinin grubu sözcüğü doğru tahmin ederse kazanırlar. Aşağıda örnek tabu kartları yer almaktadır.

KALECİ
futbol
gol
eldiven
top

GRAHAM BELL
bilim adamı
ABD
telefon
icat etmek

KANTİN
okul
tost
öğrenci
yemek

j) Tartışma ve Söyleşiler (Discussion and Conversation):

Tartışma, öğrencilerin ilgilerini çeken farklı konular hakkında görüşlerini bildirdiği etkinlik türüdür. Öğrenciler gruplar hâlinde çalışarak verilen konu hakkında ne düşündüklerini, katılıp katılmadıklarını, tercihlerini belirtirler ya da kıyaslama yaparlar (Hedge, 2000: 277). Burada özellikle öğrenci beden dili, nezaket, resmî dil kullanımı, söz alma, söz kesme, konuşmada kontrol gibi toplumbilimsel konuşma stratejilerinin doğru ve uygun kullanması için teşvik edilebilir. Özellikle öğrencinin art-alan bilgisi, yabancı dil düzeyi tartışma ve söyleşide öne geçmesini sağlamaktadır. Ancak burada öğrencinin bilgi düzeyi değil de konuşma stratejilerini doğru kullanıp kullanmadığına bakmak daha doğru olacaktır. Tartışmalar önceden hazırlık yapılarak hazırlanabileceği gibi ders sırasında sınıf içi etkinliği olarak o anda da uygulanabilir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde A1 düzeyi için aşağıdaki gibi tartışma ve söyleşi etkinlik örneğine yer verilebilir:

Köy ve şehir hayatının avantajları ve dezavantajları nelerdir? Aşağıdaki sözcükleri dikkate alınız ve konuşunuz: doğal ürünler, sinema, alışveriş merkezi, temiz hava, fabrika, hastane, çiftlik, komşuluk vb.

Yukarıda bahsedilen tüm bu etkinlik veya daha fazlasını uygulama sürecinde hem öğretmenin hem de ders kitaplarının rolü elbette yadsınamaz. Dersin hedefine uygun olarak hazırlanmış bir ders kitabında öğrencilerin ilgisini çeken konularla onları motive edecek şekilde farklı etkinlik türlerinin yer alması gerekmektedir. Bu durumda da ders kitaplarında yer alan etkinlik türlerinin nasıl planlandığı ve tasarlandığı çok önemlidir. Hazırlanan etkinliklerin öğrencinin yaşına, ilgi alanına, dil düzeylerine uygun olmalı ve onları düşünmeye, üretmeye yöneltmelidir. Nunan (1999: 80) öğrenenlerin dili işlevsel olarak kullanmayı öğrenmeleri adına derste kullanılan materyallerin özgün olması gerektiğini savunur. Konuşma becerisini geliştirmek için hedef dilde yapılan günlük konuşmalardan, kamu alanında ya da marketlerde yapılan

duyurulardan, hikâyelerden, tanımlamalardan, yol tariflerinden, gazete ilanlarından ve mülakatlardan faydalanılabileceğini önermektedir. Hedge (2000) ise yabancı dil kitaplarında basmakalıp, klişe düşüncelerden kaçınarak, hedef kültürün insanlarını, hayat tarzını, toplumunu, politikasını ve bakış açısını doğru olarak ders kitaplarında yansıtabilmenin gerekliliğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda eğitim ortamının temel araçlarından biri olan ders kitaplarının kapsamlı bir şekilde incelenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Bu çalışmada ders kitapları incelemesi anlatma becerilerinden biri olan konuşma ile sınırlandırılmıştır. Kitaplarda yer alan konuşma etkinlik türlerine, kullanım sıklıklarına, nasıl uygulandıklarına, ünite içindeki dağılım oranlarına değinilmiştir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan iki ders kitapları konuşma becerisi etkinlikleri açısından karşılaştırılmış ve değerlendirilmiştir. Bu kapsamda Yeni Hitit ve Türkçeye Yolculuk A1 ders kitaplarında yer alan;

- konuşma etkinliklerinin ünite içindeki dağılım oranı nedir?
- konuşma etkinlikleri türlerinin dağılım oranı nedir?
- konuşma bölümü dışındaki etkinlik türlerinin dağılım oranı nedir?
- konuşma etkinliklerinin diğer becerilerle ilişkilendirilmesi oranı nedir?
- konuşma etkinliklerinin iletişimsel etkinlik bağlamında kullanılma oranı nedir?

sorularına cevap aranmıştır.

1. Yöntem

1.1. Araştırma Modeli

Nitel bir araştırma olan bu çalışmada, belge (doküman) incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin çözümlenmesini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 187). Bu bağlamda yazılı bir materyal olan ders kitapları konuşma becerisi açısından ele alınmış; her bir etkinlik karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

1.2. Evren ve Örneklem

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarından, örneklem olarak Kesit Eğitim Yayınlarının Türkçeye Yolculuk ve Ankara Üniversitesi TÖMER yayınlarından Yeni Hitit ders kitabı seçilmiştir. Araştırma, A1 düzeyi ders kitabı ile sınırlı tutulmuştur.

2. Bulgular

2.1. Ders Kitaplarındaki Konuşma Etkinliklerinin Ünite İçindeki Dağılımı

Kesit Eğitim Yayınlarından çıkan Türkçeye Yolculuk A1 Ders Kitabı ünite, dil bilgisi ve konuşma konuları incelendikten sonra kitabın her ünitesi ve her bölümü tek tek incelenerek kitapta verilen konuşma etkinlikleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Türkçeye Yolculuk A1 Ders Kitabı sekiz üniteden oluşmaktadır. Her ünite kendi içinde iki bölüme ayrılmıştır.

Türkçeye Yolculuk A1 Ders Kitabındaki Konuşma Etkinlikleri Sayısı her bir bölümde iki tane olmak üzere toplam 16 etkinliğe yer verilmiştir. Türkçeye Yolculuk A1 Ders Kitabındaki konuşma etkinlikleri sayısı aşağıdaki gibi verilmiştir:

Tablo 1: Türkçeye Yolculuk A1 Ders Kitabındaki Konuşma Etkinlikleri Sayısı ve Dağılımı

Ünite	Her Bir Bölümdeki Etkinlik Sayısı	Toplam
1. Ünite	1+ 1	2
2. Ünite	1+1	2
3. Ünite	1+1	2
4. Ünite	1+1	2
5. Ünite	1+1	2
6. Ünite	1+1	2
7. Ünite	1+1	2
8. Ünite	1+1	2
Toplam Etkinlik		16

Ancak kitabın ünitelerinin her bölümünde üniteye hazırlık soruları yer almaktadır. Üniteye hazırlık bölümünde soru- cevap etkinlikleri ile temaya uygun sorularla öğrenciler için konuşma ortamı oluşturulmaktadır. Her üniteye toplam 2 bölüm bulunduğu için toplamda 16 adet ünite hazırlık konuşma soruları yer almaktadır. Örneğin “*Türk yemeklerinden hangilerini biliyorsunuz? Ne tür yemekleri seviyorsunuz? Sulu yemekler, kebablar, çorbalar, hızlı yiyecekler? Niçin?*” (Ders Kitabı, s. 145). Bölümlerde yer alan konuşma etkinliklerinin belli bir sıra ve yerde olduğu gözlemlenmiştir. Bu sırada konuşma becerisi okuma ve dil bilgisinden sonra, dinleme ve yazma becerilerinden ise önce yer almaktadır. Yani konuşma etkinliği için okuma, dil bilgisi, konuşma, dinleme ve yazma şeklinde bir sıranın gözetildiği görülmüştür.

Ankara Üniversitesi Türkçe ve Yabancı Dil Araştırma ve Uygulama Merkezince hazırlanan ve Ankara Üniversitesi Basımevi tarafında yayımlanan Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe A1 ders kitabında da ünite, dil bilgisi ve konuşma konuları incelendikten sonra kitabın her ünitesi ve bölümündeki konuşma etkinlikleri tespit edilmiştir. Ders kitabının girişinde birinci üniteden altıncı üniteye kadar A1, yedinci üniteden on ikinci üniteye kadar A2 yeterli düzeyi ölçütlerine yönelik hazırlandığı bilgisi verilmiştir. Bu nedenle ders kitabında yer alan açıklama esas alınarak A1 düzeyi konuşma becerisi etkinlikleri ilk altı üniteye incelenmiştir. Her ünite kendi içinde üç bölüme ayrılmıştır. Bölümlerdeki konuşma etkinliklerinin sayısı en fazla üç en az birdir. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe A1 ders kitabındaki konuşma etkinlikleri sayısı ve ünitelerdeki dağılımı aşağıdaki gibidir:

Tablo 2: Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe A1 Ders Kitabındaki Konuşma Etkinlikleri Sayısı ve Dağılımı

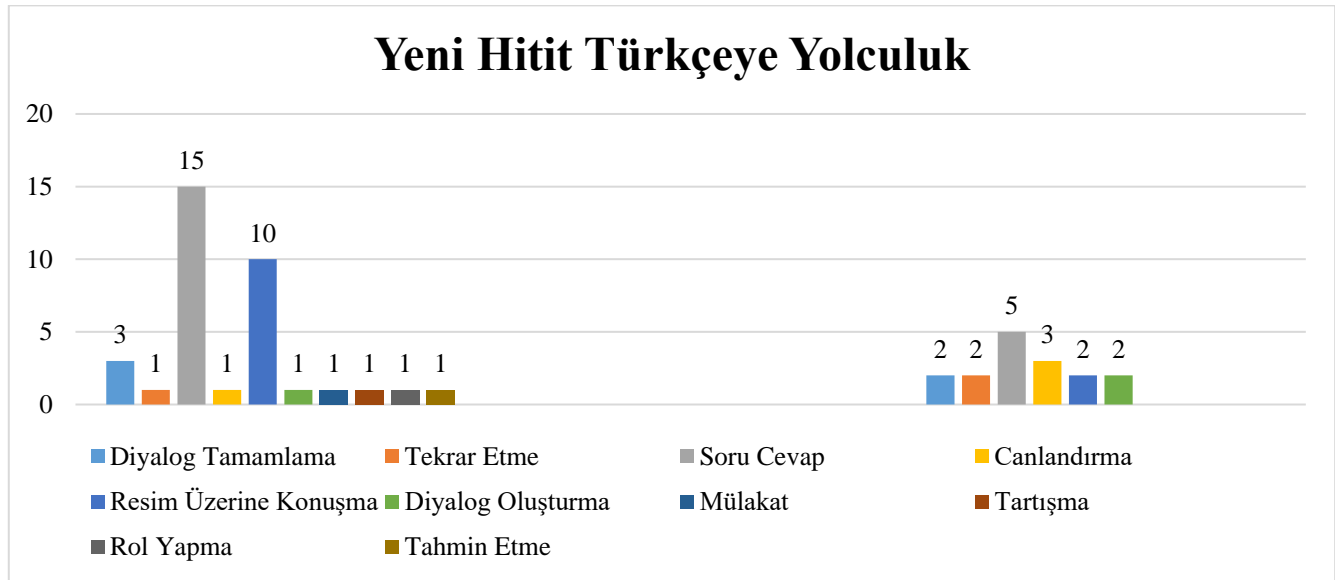
Ünite	Her Bir Bölümdeki Etkinlik Sayısı	Toplam
1. Ünite	4+2+3/1	10
2. Ünite	2+2+ -/1	5
3. Ünite	1+1+ -/1	3
4. Ünite	2+ -+2/1	5
5. Ünite	1+4+2/1	8
6. Ünite	1+1+1/1	4
Toplam Etkinlik		35

Her ünitenin sonunda karşılıklı konuşma etkinliğine yer verilmiştir. Karşılıklı konuşma soruları resim üzerine konuşma, soru-cevap, rol alma etkinlikleri şeklindedir. Öğretmen kitabında her karşılıklı konuşma çalışmasının nasıl olması gerektiği ile ilgili yönerge bulunmaktadır. Örneğin; “A ve B öğrencilerini belirleyin ve öğrencilerden yalnızca kendi sayfasındaki görseli incelemeleri konusunda uyarın ve A rolündeki öğrencilerden kendi sayfalarındaki görseli B rolündeki öğrencilere anlatmalarını, daha sonra da verilen soruları sorarak hangilerine doğru yanıt aldıklarını işaretlemelerini isteyin” (Öğretmen Kitabı, s. 32). Bölümlerde yer alan konuşma etkinliklerinin farklı yer ve sırada olduğu belirlenmiştir. Bölümlerdeki etkinlik sayılarında bir tutarlılık sağlanmadığı görülmüştür. Öğretmen kitabında öğretmeni yönlendirici birtakım sorular bulunmaktadır. Bu sorular ile öğretmene konuya girişin nasıl yapılması gerektiği ile ilgili yönlendirici ifadeler yer almaktadır. Örneğin; “Bu etkinliğe, öğrencilere fotoğrafla ilgili burası neresi, bu kim, o ne iş yapıyor, fotoğrafta neler var, fotoğrafta kimler var gibi sorular sorarak başlayın. Ardından metni önce tüm öğrencilere sessiz, bir öğrenciye sesli okutun” (Öğretmen Kitabı, s. 37). Dolayısıyla toplam altı ünite ve üç bölümden oluşan A1 ders kitabında, öğretmen kitabındaki yönlendirici ifadeler ile birlikte toplam 18 konuşma etkinliği yer almaktadır.

Türkçeye Yolculuk kitabında etkinlik sayısının daha az olduğu görülse de konuşma etkinliklerinin ünitelerin her bölümünde belli bir sıra ve düzen gözetilerek yer aldığı tespit edilmiştir. Yeni Hitit ders kitabında ise etkinlik sayısının ön planda olduğu ancak etkinliklerin ünite bazlı dağıtımında bağdaşıklık ilkesinin göz ardı edildiği anlaşılmıştır.

2.2. Ders Kitaplarında Yer Alan Konuşma Etkinlik Türleri

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde ders kitaplarında yer alan konuşma etkinlik türlerinin dersin ve öğrencinin ihtiyaçlarına göre hazırlanması elbette eğitim akışını olumlu yönde etkileyecektir. Görsel ve işitsel materyallerle zenginleştirilmiş, öğrencide merak uyandıran aynı zamanda çaba göstermesini sağlayan, orijinal içeriğe sahip konuşma etkinlikleri hem öğrencinin hem de öğretmenin motivasyonunu artırmaktadır. Kitaplarda yer alan konuşma etkinliği türleri ve toplam sayısı aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Şekil 1: Ders Kitaplarında Yer Alan Konuşma Etkinlik Türleri ve Sayıları

Şekil 1'e bakıldığında, en fazla etkinlik türünün Yeni Hitit kitabında olduğu görülmektedir (f: 35). Her iki kitapta da diyalog tamamlama, tekrar etme, soru-cevap, canlandırma, resim üzerine konuşma ve diyalog oluşturma etkinlikleri ortaktır. Ancak etkinliklerin kullanım sıklığı değişiklik göstermektedir. Diyalog tamamlama etkinliği yüzdeler oran bağlamında (%12,5) Türkçeye Yolculuk kitabında fazlayken frekans bağlamında (f: 3) Yeni Hitit kitabında fazladır. Türkçeye Yolculuk kitabında dört etkinlik türüne

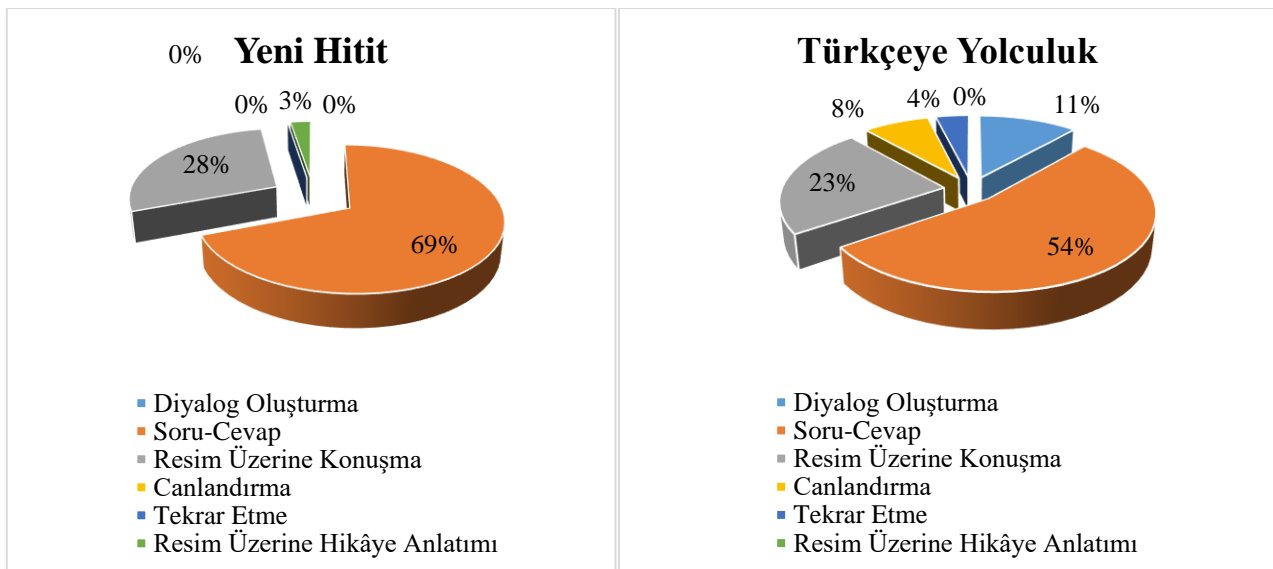
eşit sayıda yer verilmiştir (%12,5). Soru–cevap etkinlik türü kitapta en sık (f:5) kullanılan etkinlik türüdür. Yeni Hitit kitabında resim üzerine konuşma (%28,57) ve soru-cevap (42,86) etkinlik türleri arasında büyük fark olduğu görülmüştür. Yeni Hitit kitabında yüzdeler oran bağlamında tekrar etme, canlandırma hiç kullanılmayan ancak mülakat, tartışma, rol yapma ve tahmin etme etkinliklerine %2,86 oranında yer verilmiştir. Ancak Türkçeye Yolculuk kitabında bu etkinliklere değinilmese bile kitabın canlandırma (%18,75) ve tekrar etme (%12,50) etkinlikleri ile ön plana çıktığı görülmektedir. Türkçeye Yolculuk kitabında 16, Yeni Hitit kitabında ise belirlenen 18 adet konuşma bölümü dışındaki etkinlik türleri de incelenmiştir.

Tüm bu verilerden anlaşılacağı üzere Yeni Hitit kitabında etkinlik çeşitliliği bağlamında canlandırma, tartışma, mülakat gibi iletişimsel görevlere daha fazla yer verildiği; Türkçeye Yolculuk kitabında ise diyalog tamamlama, soru-cevap gibi biçimsel ve yapısal etkinlik türlerinin kullanıldığı tespit edilmiştir.

2.3. Ders Kitaplarında Yer Alan Konuşma Bölümü Dışındaki Etkinlik Türleri

Ders kitaplarında yer alan konuşma bölümleri haricinde de konuşma etkinlik türlerine yer vermek oldukça önemli bir rol oynamaktadır. Bu durum öğretmene materyal hazırlama konusunda yardımcı olmanın yanında kitabın nasıl kullanılacağı ile ilgili bir yönlendirme sağlamaktadır. Kitaplarda yer alan konuşma becerisi dışındaki etkinlik türleri genelde her ünitenin başında yer alan “hazırlık” kısmında, okuma, dinleme becerisi öncesinde veya yeni bir dil bilgisi konusuna geçmeden önce yer almaktadır. Türkçeye Yolculuk kitabında her ünite 2 bölüm ve her bölümün başında hazırlık kısmı yer almaktadır. Sekiz ünite bulunan kitapta toplam 16 adet hazırlık sorusu bulunmaktadır. Bu bölümler haricinde ise kitapta 10 adet konuşma bölümü dışında etkinliğe rastlanmıştır.

Yeni Hitit kitabında ise ünite öncesi “hazırlık” adı altında bir bölüm bulunmamaktadır. Ancak öğretmen kitabında yönlendirici ifadeler yer almaktadır. Örneğin; “Metni okutmadan önce öğrencilere eskiden evinizde ne tür eşyalar vardı?, Bu eşyalar nasıldı?, Bu eşyalar şimdi nasıl? sorularını sorun. Onları, yanıtlarında hikâye kipi kullanmaları konusunda yönlendirin (Öğretmen Kitabı, s. 68).” gibi konuşma soruları yer almaktadır. Kitap incelendiğinde kitabın her ünite başlangıcında konuşma etkinlik türlerine yer verildiği görülmüştür. Öğretmen kitabında yer alan yönlendirici bilgiler yardımıyla kitapta toplamda 18 ünite hazırlık sorusu (6 ünite, 3 bölümden oluşmaktadır.) ve 21 adet konuşma becerisi dışında yer alan etkinlik türüne yer verilmiştir. Burada bu sayının Türkçeye Yolculuk kitabına oranla daha fazla olmasının sebebinin öğretmen kitabındaki yönlendirici ifadelerden kaynaklandığı söylenebilir. Kitaplarda yer alan konuşma bölümü dışındaki etkinlik türleri aşağıdaki grafiklerde sunulmuştur.

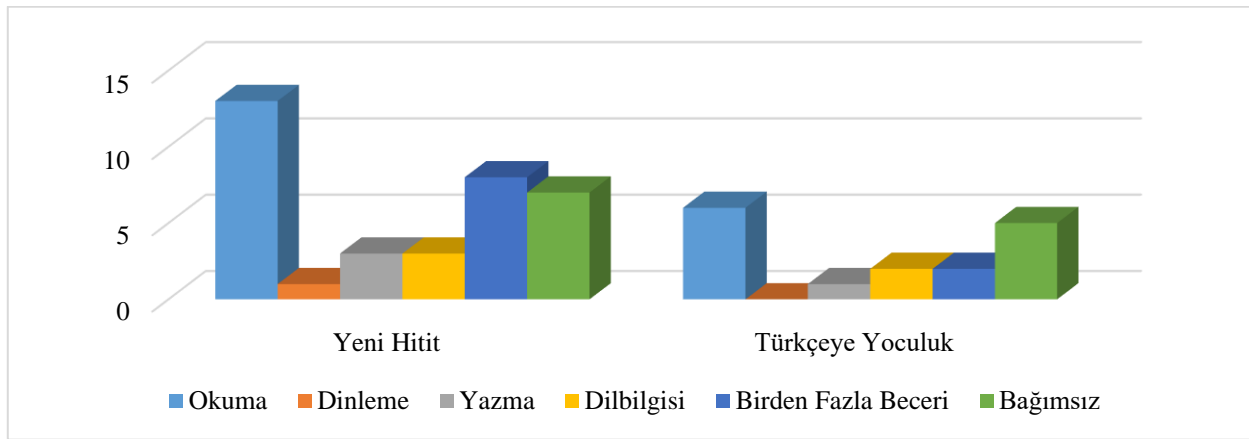
Şekil 2: Ders Kitaplarında Yer Alan Konuşma Bölümü Dışındaki Etkinlik Türleri

Şekil 2'ye bakıldığında Yeni Hitit kitabında soru-cevap (%69) etkinliklerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Resim üzerine konuşma etkinliği ise %28 oranında kullanılmıştır. Yeni Hitit kitabında diyalog oluşturma, canlandırma ve tekrar etme etkiliklerine hiç yer verilmezken Türkçeye Yolculuk kitabında toplamda %23 oranında bu etkinlik türleri kullanılmıştır. Yeni Hitit kitabı etkinlik türlerinin sıklık (f:39) oranı ile ön plana çıkarken Türkçeye Yolculuk kitabı etkinlik türlerinde kullanılan çeşitlilik bağlamında ön plana çıkmaktadır.

Yeni Hitit öğretmen kılavuz kitabının konuşma becerisi ve konuşma becerisi dışındaki etkinlik türlerine yer verdiği, özellikle ders kitabında bulunan etkinlik türlerinin nasıl planlandığı, tasarlandığı ve öğrenciye nasıl aktarılması gerektiğini açıkladığı tespit edilmiştir. Türkçeye Yolculuk ders kitabında ise etkinliklerin uygulama ve geliştirilmesi kısmının öğretmenlere bırakıldığı anlaşılmıştır.

2.4. Ders Kitaplarındaki Konuşma Bölümündeki Etkinliklerin Diğer Becerilerle İlişkilendirilmesi

Dil becerilerinin öğretimi birbiriyle bütünleşiktir, birbirinden bağımsız düşünülemez. Bu nedenle incelenen ders kitaplarındaki konuşma becerisi etkinliklerinin diğer becerilerle ilişkilendirilmesi gerekmektedir. İncelenen ders kitaplarında konuşma becerisi için hazırlanan etkinliklerin diğer becerilerle ilişkisine de bakılmıştır. Bazı etkinliklerin diğer becerilerden bağımsız olarak hazırlandığı da görülmüştür. Okuma, dinleme, yazma becerileri ve dil bilgisi ile ilişkilendirilen konuşma becerisi etkinlikleri aşağıdaki gibi grafikte şemalaştırılmıştır:

Şekil 3: Ders Kitaplarındaki Konuşma Etkinliklerinin Diğer Becerilerle İlişkilendirilmesi

Şekil 3'e bakıldığında Yeni Hitit ders kitabındaki etkinliklerin diğer becerilerle ilişkilendirildiği görülmektedir. Okuma becerisi ile ilişkilendirme yönüyle etkinliklerin sayısı ve yüzdelik oranı göz önünde bulundurulduğunda (f:13, %37) Yeni Hitit ders kitabı ön plana çıkmaktadır. Dinleme becerisi ile ilişkilendirme yönüyle ise Türkçeye Yolculuk kitabında hiç ilişkilendirme yapılmadığı (f:0), Yeni Hitit kitabında yüzdelik oran bağlamında fark olduğu görülmüştür. Ancak bu fark yalnızca bir etkinlikte kendini göstermektedir (f:1, %3). Yeni Hitit kitabında konuşma becerisinin yazma ve dil bilgisi ile ilişkilendirme yüzdelik oran bağlamında (f:3, %8) eşittir. Bu eşitlik Türkçeye Yolculuk kitabında dil bilgisi ve birden fazla beceride (f:2, %13) kendini göstermektedir. Birden fazla beceri alanı ile ilişkilendirmenin en fazla Yeni Hitit kitabında önemsendiği söylenebilir (f:7, %23). Etkinliklerin bağımsız olarak hazırlanması bağlamında sayı olarak (f:8, %20) Yeni Hitit kitabı ön plana çıkarken yüzdelik oran bağlamında (f:5, %31) Türkçeye Yolculuk kitabı öne çıkmaktadır. Ancak Türkçeye Yolculuk kitabındaki konuşma etkinliklerinin dinleme becerisiyle hiç ilişkilendirilmediği görülmektedir.

Kısacası konuşma becerisi etkinliklerinin diğer becerilerle sürekli bir biçimde ilişkilendirildiği; her iki kitapta etkinliklerin baskın olarak okuma becerisi ile bağlantılı olduğu belirlenmiştir.

2.5. İletişimsel Etkinlikler Bağlamında Ders Kitaplarında Yer Alan Konuşma Etkinliklerinin Kullanılma Oranı

Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesinde dilin etkin kullanımı ve iletişim kurulması öncelenmektedir. Bu nedenle de konuşma becerisi sözlü üretim ve sözlü etkileşim başlıkları altında ayrı ayrı tanımlıyıcılarla belirlenmiştir (CEFR, 2013). Yabancı dilde sözlü üretim bir kitleye hitap etme, bir arkadaşın karşısında uzun konuşma, hikâye anlatma, bir resmi yorumlama, okunan bir kitabı veya izlenen bir filmi özetleme, bilgi verme vb. şekillerde örneklendirilebilir. Bygate (1987) üretim becerilerini zaman sınırlamasıyla anlamlı konuşma yapabilmek için gerekli olan beceriler olarak tanımlamaktadır. Bu becerileri bu gruptaki konuşma etkinliklerinin bilgi rutinleri olarak adlandırmaktadır. Bilgi rutinleri hikâyeler, mekân ve insanların betimlemeleri, bilginin sunumu, karşılaştırmalar, yönergeler gibi sıklıkla tekrarlanan yapılarıdır. Sözlü etkileşimde ise konuşucular sadece konuşmakla veya algılamakla kalmaz aynı zamanda konuşmacının neler söyleyeceğini tahmin ederek yanıtını hazırlar. (CEFR; 2013: 24). Bygate'e göre (2010: 6) etkileşim becerileri, bilgiyi ve temel motor becerileri kullanabilme becerisidir. Bu beceriler ne söyleyeceğine, nasıl söyleyeceğine karar vermeyi gerektirir. Bunun yanında etkileşim en az iki katılımcının karşılıklı konuşması olduğundan etkileşimde karşılıklı olma koşulu vardır.

Öğrencinin sözlü anlatımını gerçekleştirdiği veya bir ya da birçok konuşma arkadaşıyla hem konuşucu hem de dinleyici rollerini üstlenerek, karşılıklı anlama çabasıyla ortak bir konuşma oluşturduğu düşünüldüğünde kitaplarda yer alan konuşma etkinlik türlerinin iletişimsel etkinlikler bağlamında hazırlanması gerekmektedir. İncelemeye alınan ders kitaplarındaki iletişimsel etkinlik türlerinin dağılım oranı aşağıdaki gibidir:

Tablo 3: İletişimsel Etkinlikler Bağlamında Ders Kitaplarında Yer Alan Konuşma Etkinliklerinin Kullanılma Oranı

	Sözlü İletişim		Sözlü Etkileşim	
	Etkinlik Sayısı	%	Etkinlik Sayısı	%
Yeni Hitit	Sesletim	2, 5,71	Genel Olarak Karşılıklı Konuşma	7, 20,00
	Deneyimlerini Anlatma	4, 11,43	Bilgi Alışverişi	4, 11,43
	Bilgi Verme	8, 22,86	Sohbet	3, 8,57
	Tartışma	1, 2,86	Mal veya Hizmet Alma	3, 8,57
	Kitleye Seslenme	1, 2,86	Görüşme	2, 5,71
	Toplam	16, 45,71	Toplam	19, 54,29
Türkçeye Yolculuk	Sözlü İletişim		Sözlü Etkileşim	
	Etkinlik Sayısı	%	Etkinlik Sayısı	%
	Sesletim	-, 0	Genel Olarak Karşılıklı Konuşma	4, 25
	Deneyimlerini Anlatma	2, 12,5	Bilgi Alışverişi	2, 12,5
	Bilgi Verme	6, 37,5	Sohbet	1, 6,25
	Tartışma	-, 0	Mal veya Hizmet Alma	1, 6,25
	Kitleye Seslenme	-, 0	Görüşme	-, 0
Toplam	8, 50	Toplam	8, 50	

Tablo 3'e bakıldığında sözlü iletişimin kullanılma sıklığı yüzdeler oran olarak Türkçeye Yolculuk kitabında olsa da etkinlik sayısı açısından Yeni Hitit kitabı ön plana çıkmaktadır. Toplamda on altı sözlü iletişim etkinliği bulunun Yeni Hitit kitabında CEFR'da ele alınan uzun süreli tek yönlü konuşma olarak belirlenen bilgi verme ve deneyimlerini anlatma etkinliklerine toplamda %34,29 oranında yer verilmiştir. Sözlü anlatım, monolog veya bağımsız konuşma olarak adlandırabileceğimiz sözlü iletişim etkinliklerine Yeni Hitit'te %45,71 oranında yer verilirken Türkçeye Yolculuk kitabında %50 oranında değinilmiştir. Ancak etkinlik sayılarındaki fark dikkat çekicidir. Sözlü etkileşim etkinliklerinde ise her iki kitapta da genel olarak karşılıklı konuşma etkinliği dikkat çekmektedir. Yine etkinlik sayısı ile Yeni Hitit, yüzdeler oran bağlamında ise Türkçeye Yolculuk (%50) kitabı ön plandadır. Özellikle Yeni Hitit'te görüşme (%5,71),

mal veya hizmet alma (%8,57) ve sohbet (%8,57) karşılıklı konuşma etkinliğine yer verilmiştir. Türkçeye Yolculuk kitabında sözlü iletişim ve sözlü etkileşim etkinliklerinin kullanım oranları (%50) eşitken Yeni Hitit kitabında sözlü iletişim %45,71, sözlü etkileşim ise %54,29 oranındadır.

Tüm bu veriler ışığında ele alınan kitaplarda karşılıklı konuşma ve bağımsız konuşma/sözlü anlatım etkinliklerine yer verildiği tespit edilmiştir ancak sözlü iletişim ve sözlü etkileşim etkinliklerinin kullanım oranlarının birbirinden farklı olduğu anlaşılmıştır. CEFR (2018) konuşma becerisini sözlü üretim ve sözlü etkileşim olarak ayrı ayrı betimlemiş, içerik oluşturmuş hatta güncellenen içeriğine de doğru konuşma, sözcük bilgisi, sözcük kontrolü, sesletim kontrolü, toplumdilbilimsel kullanım uygunluğu, edimbilimsel kullanım özellikleri gibi birçok başlık dâhil ederek konuşma becerisine ne kadar ayrıntılı yer verdiğini ispatlamıştır. Bu bağlamda CEFR ölçütlerine göre hazırlanan kitapların da sözlü etkileşim ve iletişim etkinliklerine aynı oranda değinmesinin ve öğrencilerin her iki türde geliştirici etkinliklere maruz kalınmasını gerekliliği anlaşılmıştır.

Sonuç ve Tartışma

Yeni Hitit ve Türkçeye Yolculuk A1 ders kitaplarındaki konuşma bölümünde yer alan etkinlikler incelenmiş ve şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Çalışmada öncelikle ders kitaplarında yer alabilecek konuşma becerisi etkinlik türleri örneklendirilerek açıklanmıştır. Bu etkinlik türlerine koşut olarak kitaplarda yer alan konuşma becerisi etkinlik sayıları, türleri, konuşma bölümü dışında yer alan konuşma etkinlikleri, kitaplarda yer alan konuşma etkinliklerinin diğer becerilerle ilişkisi ve iletişimsel etkinlik bağlamında konuşma etkinliklerinin türleri ele alınmıştır. İlk olarak ders kitaplarında yer alan konuşma etkinliklerinin ünite içindeki dağılımlarına bakılmıştır. Yeni Hitit ders kitabında altı ünite içinde üçer olmak kaydıyla 18 bölümde toplamda 35 etkinlik yer almaktadır. Etkinliklerin ünite içinde homojen bir dağılımı söz konusu değildir. Örneğin birinci ünite toplam 10 konuşma etkinliğine yer verilmişken üçüncü ünite üç etkinlik bulunmaktadır. Ayrıca bölümlerde yer alan konuşma etkinliklerinin farklı yer ve sırada olduğu belirlenmiştir. Türkçeye Yolculuk kitabında ise sekiz ünite içinde ikişer olmak kaydıyla 16 bölümde toplamda 16 konuşma etkinliği bulunmaktadır. Konuşma etkinlikleri belli bir sıra gözetilerek yer almakta ve her bölümde birer konuşma etkinliği bulunmaktadır. Yeni Hitit ders kitabında etkinlik sayısının ön planda olduğu; Türkçeye Yolculuk kitabında ise etkinlik sayısına bakılmaksızın bağdaşıklık ilkesi gözetilerek ünitelerdeki etkinliklerin belli bir düzen, sıraya göre yer aldığı tespit edilmiştir. Bu durumda; ders kitaplarında etkinlik sayısı mı yoksa etkinliğin anlamlı ve konuyla bağlantılı olup olmaması durumu mu önem taşımaktadır?

Çalışmanın ana amacını oluşturan ders kitaplarında yer alan etkinlik türlerinin çeşitliliği bakımından Yeni Hitit kitabı ön plana çıkmaktadır. 35 etkinlikte toplamda on farklı etkinlik türü kullanılmıştır. Burada en fazla resim üzerine konuşma ve soru-cevap etkinlik türlerinin kullanımı dikkat çekmektedir. Türkçeye Yolculuk kitabında ise 16 etkinlikte diyalog oluşturma (f:2), tekrar etme (f:2), soru-cevap (f:5), canlandırma(f:3), resim üzerine konuşma (f:2), diyalog tamamlama (f:2) olmak üzere 6 farklı etkinlik türünün kullanıldığı, bu etkinlik türlerinde de Yeni Hitit kitabında olduğu gibi soru-cevap etkinlik türünün ön plana çıktığı görülmektedir. Yeni Hitit kitabında etkinlik çeşitliliği bağlamında mülakat, rol yapma, canlandırma, tahmin etme (%2,86) gibi iletişimsel görevlere daha fazla yer verildiği; Türkçeye Yolculuk kitabında ise biçimsel ve yapısal etkinlik türlerinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Ancak ders kitaplarında yer alan etkinliklerin rutin soru-cevap etkinliği şeklinde olmaması gerekmektedir. Öğrencinin gerçek hayatta bir restoranda sipariş verme, banka işlemleri, metroda yol tarifi, dersin hocası ile konuşma, beklenmedik birçok soruya maruz kalma ve bu sorulara cevap vermekte zorlanma olasılığı göz ardı edilmemelidir. Dolayısıyla ders kitabında yer alan etkinliklerin hem yapısal hem işlevsel olması hem de iletişimsel görevlere göre düzenlenmesi gerekmektedir. Bu durumda; ders kitaplarında etkinlik çeşitliliği sağlayarak öğrencinin ilgisini canlı tutmak mı yoksa yapı odaklı etkinlikler vurgulanarak gerçek yaşam dilinin deneyimlenebileceği konuşma etkinliklerini uygulamak mı önem taşımaktadır?

Çalışmada sadece konuşma becerisi altında yer alan etkinliklere yer verilmemiş, aynı zamanda konuşma bölümü dışında yer alan konuşma etkinliklerinin sıklık oranına da bakılmıştır. Özellikle her iki kitapta da okuma, dinleme becerisi öncesinde veya yeni dil bilgisi konusuna geçmeden önce konuşma etkinliklerine yer verildiği görülmüştür. Türkçeye Yolculuk kitabında toplamda 26, Yeni Hitit kitabında ise 39 konuşma bölümü dışında etkinliğe rastlanmıştır. Yeni Hitit kitabı etkinlik türlerinin sıklık (f:39) oranı ile ön plana çıkarken Türkçeye Yolculuk kitabı etkinlik türlerinde kullanılan çeşitlilik bağlamında ön plana çıkmaktadır. Yeni Hitit ders kitabının öğretmen kitabının bulunması ise dersin öğretmeni için bir kılavuz niteliğindedir. Özellikle ders kitabında bulunan etkinlik türlerinin nasıl planlandığı, tasarlandığı ve öğrenciye nasıl aktarılması gerektiği adım adım açıklanmaktadır. Türkçeye Yolculuk ders kitabında ise etkinliklerin uygulama ve geliştirilmesi kısmı öğretmenlere bırakılmıştır. Bu durumda; ders kitaplarında beceri bölümünün dışında yer alan etkinlik türlerinin nasıl uygulanacağı konusunda öğretmen kitabına mı yoksa öğretmen deneyimine mi başvurmak önem taşımaktadır?

Ders kitaplarında yer alan her bir beceri birbiriyle bütünleşiktir ve birbirinden bağımsız düşünülemez. Bu nedenle incelenen ders kitaplarında konuşma becerisi için hazırlanan etkinliklerin diğer becerilerle ilişkisine de bakılmıştır. Konuşma becerisi etkinliklerinin diğer becerilerle sürekli bir biçimde ilişkilendirildiği; her iki kitaptaki etkinliklerin baskın olarak okuma becerisi (Yeni Hitit: %37; Türkçeye Yolculuk: f:5) ile bağlantılı olduğu belirlenmiştir. Türkçeye Yolculuk kitabında dinleme becerisi ile ilişkilendirme yönüyle hiç ilişkilendirme yapılmadığı tespit edilmiştir. Yeni Hitit kitabında konuşma becerisinin yazma ve dil bilgisi ile ilişkilendirme yüzdelik oran bağlamında (f:3, %8) eşit olduğu; bu eşitliğin ise Türkçeye Yolculuk kitabında dil bilgisi ve birden fazla beceride (f:2, %13) kendini gösterdiği görülmüştür. Bu durumda; ders kitaplarında çok fazla yeni dil öğeleri öğretmek öğrenciye yüklenmekten kaçınmak mı yoksa her dil öğesini her beceriyle ilişkilendirerek pekiştirmek mi önem kazanmaktadır?

Konuşma becerisinde kullanılan etkinlik çeşitliliği çok önemlidir. Karşılıklı konuşma etkinliklerine yer vererek öğrencinin neyi, ne zaman, nasıl ve kime söyleyeceğine karar vermesine, etkileşimi güçlendirmesine olanak sağlanmış olur. Bağımsız konuşma etkinlikleri ile hitap etme, bilgi verme, anlatma, yorumlama, özetleme gibi sözlü üretim becerileri geliştirilmiş olur. Dolayısıyla ders kitaplarında iletişimsel etkinlikler bağlamında homojen bir etkinlik dağılımı yapılmalıdır. Çünkü kullanılacak etkinlik amaca uygun olmalıdır. Örneğin birinci ve ikinci ünitelerin kazanımlarının değerlendirileceği bir ölçme yönteminde kullanılacak etkinliklerin birinci ve ikinci ünitelerin kazanımlarını orantılı bir şekilde kapsamaması gerekmektedir (Alderson ve diğ., 1995; Fulcher, 2003; Gampper, 2013). Etkinlik sayısı bağlamında Yeni Hitit kitabı ön plana çıkmaktadır. Sözlü iletişim oranı toplamda %45.71, sözlü etkileşim oranı ise %54,29'dur. Türkçeye Yolculuk kitabında ise sözlü iletişim ve sözlü etkileşim etkinliklerinin oranı birbirine eşittir (%50). Türkçeye Yolculuk kitabında sözlü iletişimde “deneyimlerini anlatma” (4. ünite, s. 102; 7. ünite, s.173) ve “bilgi verme” (1. ünite, s.32; 2. ünite, s.42; 3.ünite, s.64; 5. ünite, s.128; 6. ünite s. 137; 7. ünite, s.164) etkinlikleri ön plandayken Yeni Hitit kitabında “tartışma”(3. ünite, s.38) “kitleye seslenme”(6. ünite, s.74) ve “sesletim/tekrar etme”(Alfabe, s.6) etkinliklerinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu durumda; CEFR’de ayrıntılı bir şekilde ele alınan sözlü etkileşim ve iletişim odaklı etkinlik türlerine yer vermek öğrencinin konuşma biçimini, sürecini ve üretimini etkilemekte midir?

Kısacası; Nation ve Newton’un (2009) başarılı konuşma sınıfları için; *etkinlik çeşitliliği sağlayarak öğrencinin ilgisini korumak, anlamlı ve konu ile bağlantılı içerik sunmak, çok fazla yeni dil öğeleri öğretmek öğrenciye yüklenmekten kaçınmak ve çokça anlaşılır girdi sağlamak* olarak belirlediği prensiplerin ders kitaplarında da olması gerektiğini söylemek yanlış olmaz.

Kısaltmalar

CEFR: Ortak Avrupa Dil Referans Çerçevesi

Kaynakça

Alderson, J. C., Clapham, C. & Wall, D. (1995). *Language test construction and evaluation*. Cambridge: CUP.

- Bygate, M. (1987). *Speaking*. Oxford, Oxford University Press.
- Bygate, M. (2010). *Speaking*. In R. B. Kaplan (Ed.). *The Oxford Handbook of Applied Linguistics* (pp. 70-73). New York, Oxford University Press.
- Canale, M. & Swain M. (1980). *Theoretical bases of communicative at second language teaching and testing*. *Applied Linguistics* 1: pp. 1-47.
- Council of Europe (2013). *The common European framework of reference for languages: learning, teaching, assessment* (Avrupa Ortak Başvuru Metni). Ankara, MEB.
- Council of Europe (2018). *Common European framework of reference for languages: learning, teaching, assessment - companion volume with new descriptors*. France: Council of Europe Publications. Web: <https://rm.coe.int/cefr-companion-volume-with-new-descriptors-2018/1680787989> adresinden 11 Nisan 2021 tarihinde alınmıştır.
- Fidan, D. (2011). Teaching soft G (<Ğ>) in acquisition of literacy processing. Uzun, G. L. & Bozkurt, Ü. (Ed.). *Theoretical and Applied Researches on Turkish Language Teaching*. Verlag Die Blaue Eule: Essen.
- Fulcher, G. (2003). *Testing second language speaking*. London: Pearson Longman Education.
- Gampper, C. (2013). Improving English test qualities. *Thammasat Review*, Special Issue, 73-83.
- Gültekin, İ., Melanlıoğlu, D., Balcı, M. & Türkdil, Y. (2017). *Türkçeye yolculuk A1 ders kitabı*. İstanbul, Kesit Eğitim Yayınları.
- Heaton, J.B. (1975). *Writing English language tests*. Longman Group Limited.
- Hedge, T. (2000). *Teaching and learning in the language classroom*. Oxford, Oxford University Press.
- Kurt, C., Aygün, N.E., Lelebici, E. & Altınkaynak Coşkun, Ö. (2012). *Yeni hitit 1 yabancılar İçin Türkçe ders kitabı*. Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Nation, I.S.P. & Newton, J. (2009). *Teaching ESL/EFL listening and speaking*. New York and London, Routledge, Taylor& Francis Group.
- Nunan, D. (1999). *Second language teaching & learning*. Boston, Heinle and Heinle Publishers.
- Read, C. (2007). *500 activities for primary classes*. Oxford, Macmillan Education.
- Weir, Cyril J. (1993). *Understanding and developing language tests*. Prentice Hall.
- Yavuz Kırık, M. (2008). *Yabancı dil olarak İngilizce öğretmenlerinin ölçme değerlendirme bağlamında tutum ve yaklaşımları* (yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara, Seçkin Yayıncılık.